

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра філософії права та юридичної логіки**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор НАВС
полковник поліції
Станіслав ГУСАРЄВ
2023

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЮРИДИЧНА ЛОГІКА

Статус дисципліни: обов'язкова
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти: бакалавр
Галузь знань: 08 Право
Спеціальність: 081 Право
Освітня програма: Право
Форми здобуття вищої освіти: денна, заочна
Мова викладання: українська
Форма підсумкового контролю: залік

Київ – 2023

Розробники:

Олег ГВОЗДІК, професор кафедри, доктор філософських наук, професор;
Роман МИХАЙЛЕНКО, доцент кафедри, кандидат філософських наук,
доцент;

Тетяна КУМЕДА, доцент кафедри, кандидатка мистецтвознавства, доцент.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ від 22 грудня 2022 року, протокол №8

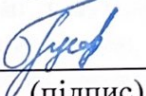
Завідувач кафедри _____

(підпис)

Олег ПАВЛИШИН

Схвалено науково-методичною радою НАВС
від 25.01. 2023 року, протокол № 5

Голова науково-методичної ради _____

(підпис)

Станіслав ГУСАРЄВ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).

протокол засідання кафедри протокол науково-методичної ради
від ____ 202_ № ____ від ____ 202_ № ____

Завідувач кафедри _____

Голова НМР _____

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).

протокол засідання кафедри протокол науково-методичної ради
від ____ 202_ № ____ від ____ 202_ № ____

Завідувач кафедри _____

Голова НМР _____

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри протокол науково-методичної ради
від ____ 202_ № ____ від ____ 202_ № ____

Завідувач кафедри _____

Голова НМР _____

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом навчальної дисципліни є структурні форми, закони побудови міркувань та специфіка їх застосування в юриспруденції.

Метою викладання навчальної дисципліни є розвиток логічного, критично-орієнтованого мислення як елементу професійної, а саме правової культури фахівця.

Завдання вивчення навчальної дисципліни:

- оволодіти категоріально-понятійним апаратом науки логіки; засвоїти значення та межі застосування формально-логічного методу як основи юридико-догматичного;

- розвинути здатність аналізувати юридичну термінологію, коректно встановлювати зміст правових визначень, логічні підстави правової кваліфікації;

- логічно грамотно складати офіційні документи, будувати свої міркування і знаходити помилки в міркуваннях опонентів;

- конструювати коректну аргументацію взагалі та в правовій суперечці чи при прийнятті правового рішення;

- розпізнавати прийоми маніпулювання з боку співрозмовника і протистояти їм;

- оволодіти культурою дискусії, розрізненням коректних та некоректних її прийомів;

- застосовувати логічні методи у процесі розслідування злочинів;

- будувати слідчі версії з використанням методів логіки;

- визначати логічні наслідки в разі зміни чинності нормативних приписів, правил, умов контракту або фактів справи тощо, що особливо важливо в умовах швидкого оновлення правових підстав;

- застосовувати методи логіки для дослідження наукових проблем у праві.

Пререквізити: юридична деонтологія, українська мова професійного спрямування, теорія держави та права.

Постреквізити: юридичне документознавство, філософія права, кримінальне право.

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні набути наступні компетентності:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Програмні результати навчання:

РН1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

об'єкт, предмет, функції, методи логіки як науки, сутність, призначення, специфіку предмету юридичної логіки як навчальної дисципліни, особливості структури мислення загалом, основні форми та закони мислення;

вміти:

творчо мислити, набути навичок комунікації, навчитись вирішувати складні проблеми та бути лідером;

володіти навичками:

сформувані навички ефективно застосовувати професійні знання на практиці, навчитись самостійно приймати рішення.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни			
	денна форма здобуття вищої освіти		заочна форма здобуття вищої освіти	
	д/б	кcf	д/б	кcf
Кількість кредитів ECTS – 3	рік підготовки			
	1	1	-	1
	Семестр			
	2	2	-	2
Загальна кількість годин – 90	Лекції			
	6	6	-	2
	Семінарські			
	12	12	-	4
	Практичні			
	12	12	-	2
	Самостійна робота			
	60	60	-	82
Вид контролю				
	залік	залік	-	залік

3.1. Тематичний план

(для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра за денною формою навчання, за кошти державного бюджету та кошти фізичних або юридичних осіб)

№ з/п	Назва тем	Нормативний обсяг годин	Всього годин з викладачем	З них:			
				Лекцій	Семінарських занять	Практичних занять	Самостійна робота
1	Предмет юридичної логіки та її практичне значення.	6	2	2			4
2	Поняття як форма мислення.	12	4		2	2	8
3	Судження та його роль в юриспруденції.	14	6	2	2	2	8
4	Закони логіки висловлювань. Співвідношення логічних та юридичних законів.	16	4		2	2	12
5	Умовивід як форма мислення. Система натурального виводу логіки висловлювань та її застосування у практиці розслідування кримінальних правопорушень.	14	6	2	2	2	8
6	Логічні основи теорії аргументації.	12	4		2	2	8
7	Логіка побудови та перевірки версій.	16	4		2	2	12
Усього годин		90	30	6	12	12	60
Підсумковий контроль – залік							

3.2. Тематичний план

(для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра за заочною формою навчання, за кошти фізичних або юридичних осіб)

№ з/п	Назва тем	Нормативний обсяг годин	Всього годин з викладачем	З них:			
				Лекцій	Семінарських занять	Практичних занять	Самостійна робота
1	Предмет юридичної логіки та її практичне значення.	12	2	2			10
2	Поняття як форма мислення.	16	4		2	2	12
3	Судження та його роль в юриспруденції.	14					14
4	Закони логіки висловлювань. Співвідношення логічних та юридичних законів.	14					14
5	Умовивід як форма мислення. Система натурального виводу логіки висловлювань та її застосування у практиці розслідування кримінальних правопорушень.	14	2		2		12
	Логічні основи теорії аргументації.	10					10
	Логіка побудови та перевірки версій.	10					10
Усього годин		90	8	2	4	2	82
Підсумковий контроль – залік							

4.1. Плани семінарських і практичних занять

*Денна форма здобуття вищої освіти,
за кошти державного бюджету та
кошти фізичних або юридичних осіб*

Тема 2. Поняття як форма мислення (4 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Юридична логіка як галузь наукового знання. Метод формалізації.
2. Загальна логічна характеристика поняття. Відношення між поняттями.
3. Дефініція та логічний поділ поняття.

Завдання для вирішення та обґрунтування правильної відповіді (тести)

Яке визначення поняття є правильним?

- а) одиниця мови, котра розкриває зміст думки
- б) висловлювання, в якому відображаються суттєві ознаки якогось явища
- в) думка про предмет (процес, явище) з точки зору тих його суттєвих ознак, на підставі наявності яких він може бути однозначно віднесеним до певного класу об'єктів
- г) одиниця думки

Що складає логічні характеристики будь-якого поняття?

- а) його визначення
- б) смисл та предметне значення
- в) зміст та обсяг
- г) знак та його значення

Який закон визначає відношення між змістом і обсягом поняття?

- а) закон єдності змісту та обсягу поняття
- б) закон протиріччя між обсягом і змістом поняття
- в) закон зворотного відношення між змістом і обсягом поняття
- г) закон контрапозиції

Які із зазначених вимог є повним набором правил визначення (дефініції) поняття?

- а) визначення понять повинно бути співмірним, не повинно бути запереченим і повинно бути чітким
- б) визначення понять повинно бути істинним, тотожним, співмірним і обґрунтованим, послідовним (без “стрибків”)
- в) визначення понять повинно бути: співмірним; не містити логічного кола; чітким і вільним від двозначності та суперечності; не повинно бути заперечним

г) правила співмірності, послідовності, ясності

Що таке поділ понять?

- а) логічна операція, в якій здійснюється перехід від видових понять до родового поняття
- б) логічна операція, в якій розкривається субординація понять
- в) логічна операція, в якій розкривається обсяг родового поняття шляхом переходу до видових понять
- г) логічна операція, у ході якої розкривається зміст поняття

Яке твердження серед запропонованих є хибним?

- а) класифікація – багатоступінчастий, послідовний поділ обсягу поняття з метою систематизації, поглиблення, отримання нових знань стосовно членів поділу
- б) класифікація має відносно сталий характер
- в) класифікація має такі види: генетична, атрибутивно-реляційна, природна і штучна
- г) класифікація утворює розгорнуту систему, де кожний член поділу знову поділяється на нові члени

Які поняття називають сумісними?

- а) такі поняття, котрі мають однаковий смисловий вимір
- б) такі поняття, котрі знаходяться у відношенні співвідпорядкування
- в) такі поняття, обсяг яких цілком або частково збігається
- г) поняття, в обсязі яких узагальнюються не окремі предмети, а деякі множини, що мисляться як окремі предмети

Які основні види логічних відношень існують між сумісними поняттями?

- а) тотожності, подібності, протиріччя
- б) тотожності (рівнозначності), співвідпорядкування (супідрядності), протилежності (вища міра відмінності порівняних понять, сума яких не вичерпує обсягу родового поняття)
- в) перетину, підпорядкування, протилежності
- г) тотожності (обсяги понять повністю співпадають), перетину (обсяги понять частково співпадають), підпорядкування (обсяг одного поняття повністю входить в обсяг другого поняття)

Які основні види логічних відношень існують між несумісними поняттями?

- а) співвідпорядкування (супідрядності), протилежності, протиріччя
- б) протилежності, перетину, співвідпорядкування
- в) протилежності, протиріччя, підпорядкування
- г) перетину, перехрещення, підпорядкування }

При порушенні якого логічного правила виникають помилки у дефініції, які називаються – “занадто широке” або “занадто вузьке визначення”?

- а) правило співмірності
- б) правило розподіленості середнього терміну
- в) правило виключеного третього
- г) визначення невідомого через невідоме

Додаткові питання та завдання

1. Вкажіть та проаналізуйте історичні етапи розвитку логічного знання.
2. Визначте роль античної правосвідомості у формуванні логічних теорій.
3. Вкажіть основні підходи до розуміння напрямків взаємодії логіки та права, що існують у сучасній літературі.
4. Юридична логіка як галузь наукового знання.
5. Історичні взаємозв'язки між логікою і правом.

Теми доповідей

1. Поняття логічної культури мислення.
2. Логічний аспект проблеми юридичної термінології.
3. Логіка і творчість.
4. Мислення і логіка.
5. Розуміння логосу.

Практичне заняття – 2 год.

Завдання для вирішення та обґрунтування правильної відповіді (тести)

1. Застосування логіки понять при схематичному їх співвіднесенні, а також при побудові й оцінці визначень та поділів понять.
2. Вирішення практичних завдань.
 - I. Знайти елемент змісту поняття «право» серед таких термінів: «цивільне право», «кримінальне право», «система загальнообов'язкових, формально-визначених правил поведінки», «екологічне право».
 - II. Знайти елемент логічного обсягу поняття «логіка» серед таких термінів: «структура мислення», «діалектична логіка», «форма мислення», «закон правильного мислення».
 - III. Знайти елемент змісту поняття «логіка» серед таких термінів: «діалектична логіка», «формальна логіка», «форма мислення», «теоретична наука».
 - IV. Серед кімнати стоїть чоловік і розглядає чиясь фотографію. «Я ріс у сім'ї один, як перст, один, – каже він. – Але все-таки батько того, хто на фотографії, син мого батька». Кого знято на фотографії?
 - V. Визначити зміст понять: держава, право, логіка.
 - VI. Визначити логічний обсяг понять: юрист, правоохоронний орган, інститут.
 - VII. Зобразити за допомогою колових схем відношення між поняттями: громадянин, юридична особа, організація.
 - VIII. Зобразити за допомогою колових схем відношення між поняттями: юрист, студент, спортсмен.
 - IX. Підберіть до поданих понять родові та видові поняття:

а) викладач; б) суспільство; в) економіст; г) інститут; д) рослина.

Х. Зобразити за допомогою колових схем відношення між поняттями: капітан, офіцер, службовець.

Додаткові питання та завдання

1. Визначте критерії логічної особливості правових понять.
2. Виявіть структурні особливості логічного змісту поняття «злочин».
3. Дайте повну логічну характеристику наступних понять: адвокат, арешт.
4. Визначити ознаки, що відрізняють правові норми від інших спонукально-регулятивних приписів.
5. Дефініція (визначення) поняття. Роль визначень у праві.

Теми доповідей

1. Дефініції юридичних понять.
2. Застосування логіки понять у юридичній науці.
3. Логічний аналіз юридичної термінології нормативно-правового акту.
4. Поняття і слово.
5. Право і його логічний аспект.

Тема 3. Судження та його роль в юриспруденції (4 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Судження як форма мислення. Судження і речення. Норма права як судження.
2. Прості судження, їх склад і види.
3. Способи утворення складних суджень за допомогою логічних сполучників. Семантичні таблиці (таблиці істинності).

Завдання для вирішення та обґрунтування правильної відповіді (тести)

Що таке судження як логічна форма мислення?

- а) будь-яке речення
- б) логічна форма мислення, в якій виражено зв'язок між поняттям про предмет думки та поняттям про його ознаку або ж логічні відношення між такими зв'язками
- в) будь-яке міркування
- г) власна точка зору, оцінка ситуації

Яке судження називають простим?

- а) що має один суб'єкт
- б) виражає зв'язок одного суб'єкта з одним предикатом
- в) має один предикат
- г) виражається одним реченням

Яке судження є складним?

- а) яке складається з двох і більше простих суджень, що поєднані за допомогою логічних сполучників
- б) яке має свою внутрішню структуру
- в) тільки умовне, єднальне та кон'юнктивне
- г) яке є багатозначним

У якому із варіантів мовні сполучники здатні виражати логічний сполучник кон'юнкцію?

- а) або (чи)
- б) і, та, також
- в) якщо..., то...
- г) тоді і тільки тоді, коли...

У якому із варіантів мовні сполучники виражають логічний сполучник диз'юнкцію?

- а) або
- б) і, та, також
- в) якщо..., то...
- г) тоді і тільки тоді, коли...

Яка функціональна вимога виражається логічним сполучником строгої диз'юнкції?

- а) істинності лише одного з суджень
- б) істинності хоча б одного з суджень
- в) істинності всіх суджень
- г) рівнозначності суджень

У якому із варіантів мовні сполучники виражають логічний сполучник імплікацію?

- а) або ..., або
- б) і, та, також
- в) якщо..., то...
- г) тоді і тільки тоді, коли...

У якому із варіантів мовні сполучники виражають логічний сполучник еквіваленцію?

- а) якщо і тільки якщо..., то...
- б) або..., або...
- в) якщо..., то...
- г) невірно, що...

У якому із варіантів наведено сполучники, що виражають заперечення?

- а) невірно, що...
- б) і, та, також

в якщо..., то...

г) тоді і тільки тоді, коли...

Які компоненти є термінами судження?

- а) суб'єкт та предикат
- б) квантор та предикат
- в) квантор та суб'єкт
- г) суб'єкт та об'єкт

Додаткові питання та завдання

1. Як формалізувати складне судження?
2. За якої умови складне судження може вважатися законом логіки?
3. Визначити ознаки, що відрізняють правові норми від інших спонукально-регулятивних приписів.
4. Визначити основні елементи структури правової норми.
5. Проаналізувати логічні властивості правових норм.

Теми доповідей

1. Специфіка суджень як форми відображення дійсності.
2. Норма права як судження.
3. Модальні висловлювання у галузі права.
4. Актуальні проблеми стандартизації мови правової науки.
5. Контроль логічного взаємозв'язку тверджень у процесі допиту.

Практичне заняття – 2 год.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Методика формалізації простих та складних суджень.
2. Вирішення практичних завдань.
 - I. У наведених прикладах виберіть речення, які не виражають судження:
 - 1) Держава — основний інститут політичної системи класового суспільства.
 - 2) Тиха українська ніч! (М.В. Гоголь)
 - 3) Пограбування – умисний злочин.
 - 4) Поховайте та вставайте, кайдани порвіте, і вражою злою кров'ю волю окропіте! (Т.Г. Шевченко)
 - II. Визначити структуру і формулу атрибутивного судження.
 - 1) Жодне кримінальне правопорушення не повинне залишитися нерозкритим.
 - 2) Скарби Києво-Печерської лаври є державним надбанням.
 - III. Визначити вид складного судження та його складові частини.
 - 1) виготовлення фальшивих грошей або цінних паперів відноситься до тяжких кримінальних правопорушень.
 - 2) вирок не може бути залишений в силі, якщо об'єктивність свідчень викликає сумніви.

3) До іспитів здобувачі допускаються лише у випадку, якщо вони складуть заліки.

IV. Виразити у символічній формі такі складні судження.

1) Якщо сукупність доказів, що розглядається у судовому засіданні, не переконала суддів у винності або невинності підсудного, то ними може бути прийняте рішення про відправлення цієї справи на дослідження.

2) Якщо особа порушує норму, що містить кримінально-правову заборону, то вона вступає у кримінально-правові відносини з державою.

3) За карним правом помилка може бути або фактичною, або юридичною.

V. Вказати формулу, яка виражає логічну структуру такого судження:

«Якщо підозрюваний має алібі, то він непричетний до кримінального правопорушення».

VI. Вказати формулу, яка виражає логічну структуру такого судження: «Якщо свідчення свідка не є істинними, то вони є хибними».

VII. Вказати формулу, яка виражає логічну структуру такого судження: «Підсудний може бути винним чи невинним».

VIII. Чи можуть бути загальноствердні та загальнозаперечні судження одночасно хибними?

IX. Чи знаходяться частковоствердні судження у відношенні підпорядкування із загальноствердними судженням?

X. Чи є складним судження «Злочин вчинено Т. або А.»?

Додаткові питання та завдання

1. За допомогою таблиць істинності визначте, чи завжди істинною є така формула: $A \rightarrow B \equiv A \wedge B$.

2. За допомогою таблиць істинності визначити статус формули: $((A \vee B) \rightarrow B) = A$.

3. За допомогою таблиць істинності визначити чи є така формула логічним законом: $A \rightarrow B \equiv (A \wedge B) \vee (A \wedge \neg B)$.

4. Приведіть приклад єднального судження.

5. Визначити вид складного судження та його складові частини:

Якщо вона вивчить тему, то отримає відмінно

Тема 4. Закони логіки висловлювань. Співвідношення логічних та юридичних законів (4 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Загальна характеристика логічного закону. Співвідношення логічних та юридичних норм.

2. Способи виявлення законів логіки за їх формальною структурою.

3. Принципи правильного мислення та основні закони традиційної логіки висловлювань.

Завдання для вирішення та обґрунтування правильної відповіді (тести)

Які вимоги до правильного міркування висувають основні закони логіки?

- а) визначеність і послідовність, модальність і повнота
- б) визначеність, несуперечність, послідовність і обґрунтованість
- в) послідовність і несуперечність, атрибутивність і комутативність
- г) визначеність, обґрунтованість і комутативність

Який з варіантів визначення поняття “логічний закон” найточніше виражає його розуміння у традиційній логіці?

- а) загальний та необхідний зв'язок між думками
- б) необхідні і суттєві зв'язки між предметами і явищами об'єктивного світу
- в) необхідні і суттєві зв'язки в суспільстві
- г) висловлювання, що є істинним у більшості випадків

Як визначається поняття “логічний закон” у сучасній формальній логіці?

- а) будь-яка формула в межах певної формальної системи
- б) складне судження, яке є істинним незалежно від логічних значень його складників
- в) логічно суперечлива формула в межах певної формальної системи
- г) виконувана формула (висловлювання, логічне значення якого може змінюватися залежно від логічних значень його складників)

Одним з основних законів традиційної формальної логіки є?

- а) закон подвійного заперечення
- б) закон тотожності
- в) закон де Моргана
- г) закон контрапозиції

“Зв'язок між думками, при якому довільна заміна логічних змінних конкретними за змістом думками завжди призводить до утворення істинних суджень”, - це визначення?

- а) істинного твердження
- б) зв'язку між думками
- в) закону логіки
- г) зв'язку істинних суджень

Який з варіантів відповідей відображає зміст закону тотожності?

- а) будь-яка думка повинна бути зафіксована у чіткій логічній формі та бути незмінною протягом усього процесу міркування
- б) два судження, які знаходяться у відношенні протилежності, не можуть бути одночасно істинними
- в) кожне судження, щоб воно було істинним, повинно бути логічно обґрунтованим
- г) подвійне заперечення рівносильне ствердженню

Закон несуперечності полягає в тому, що?

- а) два несумісних судження не можуть бути одночасно істинними в одному й тому ж відношенні; одне з несумісних (суперечних чи протилежних) суджень є необхідно хибним
- б) два несумісних судження не можуть бути одночасно хибними
- в) два судження, які знаходяться у відношенні підпротилежності (підконтрарності), можуть бути водночас істинними
- г) два судження, які знаходяться у відношенні підпорядкування, можуть бути водночас істинними

Зміст закону виключеного третього виражено твердженням?

- а) два суперечливих судження можуть бути водночас хибними
- б) два судження, які знаходяться у відношенні підпротилежності, можуть бути водночас істинними
- в) два судження, які знаходяться у відношенні суперечності, не можуть бути водночас хибними; одне із них обов'язково є істинним
- г) два суперечливих судження можуть бути водночас істинними

Який принцип правильного мислення складає зміст закону достатньої підстави?

- а) несуперечності
- б) визначеності
- в) послідовності
- г) обґрунтованості

Яке судження серед наведених є хибним?

- а) будь-яка думка визнається істинною лише в тому випадку, якщо відносно цієї думки наведено достатні підстави
- б) закон достатньої підстави виступає як підсумок основних законів логіки, відкритих Аристотелем
- в) обґрунтованість у міркуванні не пов'язана з повнотою підстав
- г) закон достатньої підстави не вказує, які саме підстави мають бути в кожному окремому випадку

Додаткові питання та завдання

1. Визначте, яку специфіку має втілення загальних логічних вимог в юридичному мисленні.
2. Встановити в якому сенсі в юридичній сфері є припустимими логічні суперечності.
3. Проаналізуйте особливості вирішення проблеми достатності та необхідності підстав в юридичній галузі.
4. Закони логіки та юридичне мислення.
5. Основні логічні критерії раціональності мислення.

Теми доповідей

1. Принципи визначеності та послідовності мислення та їх вираження у законі тотожності.
2. Закон виключеного третього та бівалентна семантика традиційної логіки.
3. Значення логічних законів для кваліфікації злочинів.
4. Використання закону несуперечності при побудові логічних «детекторів брехні».
5. Принцип обґрунтованості та його вираження у законі достатньої підстави.

Практичне заняття – 2 год.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Техніка табличного обґрунтування логічних законів.
2. Вирішення практичних завдань.
 - I. Чи можна вважати логічним законом вираз?
 $((A \vee B) \wedge \bar{B}) \rightarrow A$.
 - II. Чи можна вважати логічним законом вираз?
 $(A \vee B) \leftrightarrow (A \rightarrow \bar{B}) \wedge (A \vee B)$.
 - III. Чи можна вважати логічним законом вираз?
 $((C \rightarrow D) \wedge C) \rightarrow D$.
 - IV. Визначити, який закон логіки виражено у статті: «Розгляд кримінальної справи у суді провадиться лише у відношенні до обвинувачуваних і тільки за тим обвинуваченням, за яким їх віддано до суду».
 - V. Встановити, який закон логіки буде порушено, якщо при обґрунтуванні істинності судження «К. дасть правдиві свідчення» насправді ми обґрунтовуємо судження «К. завжди був чесною людиною».
 - VI. Навести приклади порушення законів тотожності, виключеного третього, несуперечності та достатньої підстави.
 - VII. Чи виражає формула $((S \rightarrow T) \wedge S) \rightarrow T$ закон достатньої підстави?
 - VIII. За допомогою таблиць істинності (семантичних таблиць) визначити, чи є логічним законом формула:
 $A \leftrightarrow B \equiv ((A \vee B) \wedge (B \vee A))$.
 - IX. За допомогою таблиць істинності (семантичних таблиць) визначити, чи є логічним законом формула:
 $A \leftrightarrow B \equiv ((A \rightarrow B) \wedge (B \rightarrow A))$.
 - X. За допомогою таблиць істинності (семантичних таблиць) визначити, чи є логічним законом формула:
 $A \wedge A \equiv A$.

Додаткові питання та завдання

1. Встановити, які закони логіки будуть порушені, якщо: 1) твердження «Т. вчинив злочин» обґрунтовується такими аргументами: «Т. нещодавно звільнився із місць позбавлення волі» та «У Т. немає алібі».

2. Навести приклади порушення закону несуперечності.
3. Навести приклади порушення закону тотожності.
4. Навести приклади порушення закону виключеного третього.
5. Навести приклади порушення закону достатньої підстави.

Теми доповідей

1. Закони логіки та юридичні закони.
2. Співвідношення між законами та принципами логіки.
3. Роль законів логіки в юридичній науці та практиці.
4. Античні витoki класичної та сучасної логіки.
5. Дотримання законів логіки як необхідна умова ефективності професійної діяльності працівників правоохоронних органів.

Тема 5. Умовивід як форма мислення. Система натурального виводу логіки висловлювань та її застосування у практиці розслідування кримінальних правопорушень (4 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття:

1. Умовивід як форма мислення, його структура та види.
2. Умовно-категоричний і розділово-категоричний силогізми.
3. Система натурального виводу логіки висловлювань.

Завдання для вирішення та обґрунтування правильної відповіді (тести)

Яке з наведених суджень містить визначення поняття “умовивід”?

- а) умовивід – це така логічна форма мислення, в якій з одного або декількох суджень (засновків) виводиться нове судження, котре містить в собі нове знання (висновок)
- б) умовивід – це таке міркування, котре спирається на логічний закон
- в) умовивід – це таке міркування, яке містить здоровий глузд
- г) умовивід є формою, що складається із суджень

Що таке дедукція?

- а) дедукція – це умовивід, в якому висновок логічно слідує від знання більшого ступеня загальності до знання меншого ступеня загальності
- б) дедукція – це таке міркування, в якому висновок логічно слідує від знання меншого ступеня загальності до знання більшого ступеня загальності
- в) дедукція – це умовивід, в якому між засновками та висновком не існує відношення підтвердження
- г) дедукція – це умовивід, в якому із істинних засновків впливає істинний чи хибний висновок

Що таке категоричний силогізм?

- а) це такий умовивід, в якому із двох категоричних суджень (засновків), поєднаних середнім терміном, робиться висновок (категоричне судження), котре містить нове знання
- б) це умовивід, в якому із засновків слідує категоричний висновок
- в) це умовивід, в якому із істинних засновків випливає або істинний, або хибний висновок
- г) це скорочений полісилогізм}

Що таке умовно-категоричний умовивід?

- а) це такий умовивід, у якому більший засновок є умовне судження, а менший – категоричне судження
- б) це умовивід, у якому більший засновок є категоричне судження, а менший розділове судження
- в) це умовивід, у якому висновок може бути або умовним, або розділовим судженням
- г) в такому умовиводі усі судження є умовними

Яка із наведених логічних помилок відноситься до помилок, що припускаються у простому категоричному силогізмі?

- а) почетверіння термінів
- б) всі відповіді вірні
- в) коло у доведенні
- г) поспішне узагальнення

Яка із наведених логічних помилок відноситься до помилок в індуктивних умовиводах?

- а) аргумент до людини
- б) тавтологія
- в) поспіх в узагальненні
- г) софізм

За кількістю засновків умовиводи поділяють на?

- а) безпосередні та опосередковані
- б) нема правильної відповіді
- в) індуктивні та дедуктивні
- г) повну та неповну індукцію

За обґрунтованістю отриманого висновку умовиводи поділяють на?

- а) демонстративні та правдоподібні (імовірнісні)
- б) традиційні, індуктивні та дедуктивні
- в) індуктивні та дедуктивні
- г) безпосередні та опосередковані

Який висновок випливає з наступного міркування: “Жоден злочин не є правомірною дією. Всі злочини не схвалюються християнською етикою”?

- а) всі правомірні дії схвалюються християнською етикою
- б) деякі правомірні дії не схвалюються християнською етикою
- в) існують правомірні дії, що схвалюються християнською етикою
- г) однозначна відповідь неможлива

Який висновок випливає з наступного міркування: “Порушення таємниці слідства має юридичні наслідки. В діях гр. N не встановлено ознак порушення таємниці слідства” ?

- а) однозначна відповідь неможлива
- б) дії гр. N мають юридичні наслідки
- в) деякі злочини залишаються безкарними
- г) дії гр. N не мають юридичні наслідки

Додаткові питання та завдання

1. Розглядаючи технологію практичного використання натурального числення висловлювань у царині права, зокрема, аналізуючи методика застосування правил виводу для ефективної побудови міркувань, визначити від чого залежить вибір способу побудови виводу (здійснювати його у формі прямої чи непрямої дедукції).
2. Визначте, яким чином апелювання до більш строгої мови та технічних засобів логічних числень дозволяє вирішити ряд так званих «парадоксів природномовного міркування».
3. Проаналізуйте ефективні алгоритми оцінки прийнятності гіпотез та свідчень, існуючі в сучасній логіці.
4. Роль умовиводів у правотворчій та провозастосовчій діяльності.
5. Індуктивні умовиводи, їх використання на практиці.

Теми доповідей

1. Демонстративність умовиводу як логічна підстава судового вироку.
2. Роль умовиводів у правозастосовчій діяльності.
3. Принципи формалізації дедуктивного виводу.
4. Роль та межі міркувань за аналогією у правовому пізнанні та юридичній практиці.
5. Методи дедуктивного контролю логічної коректності міркувань в інтелектуальній практиці правника.

Практичне заняття – 2 год.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Принципи та способи побудови міркувань в системі натурального виводу логіки висловлювань.
2. Вирішення практичних завдань.
- I. Чи можна віднести такі умовиводи до демонстративних?

1) Деякі мешканці даного селища – члени злочинної організації С. Отже, всі члени злочинної організації С мешкають у даному селищі.

2) Будь-яке непряме доведення передбачає використання закону виключеного третього. Запропоноване доведення не є непрямим доведенням. Отже, запропоноване доведення не передбачає застосування закону виключеного третього.

II. Встановити, чи можна віднести такий умовивід до демонстративних: якщо Гавриш є слідчим, то він – юрист; якщо людина – юрист, то вона має юридичну освіту; якщо людина має юридичну освіту, то це означає, що вона вивчала кримінальне право; якщо А. вивчав кримінальне право, то він кваліфіковано визначить порушення правової норми. Отже, якщо Гавриш є слідчим, то він кваліфіковано визначить порушення правової норми.

III. Дати логічний аналіз такого умовиводу:

Всі здобувачі Національної академії внутрішніх справ повинні знати логіку.

Шапоренко – здобувач академії.

Шапоренко повинен знати логіку.

IV. Чи може висновок у випадку аналогії бути істинним судженням?

V. Чи може висновок у випадку неповної індукції бути істинним судженням?

VI. З поданих засновків отримати категоричні висновки:

Вчинено кримінальне правопорушення. Затримано чотирьох підозрюваних – Аношин, Вилков, Семак і Дробаха. Отримано таку інформацію: (1) якщо Аношин має алібі, то або Вилков також непричетний до справи, або Семак винен; (2) правильним є хоча б одне з двох – Дробаха винен або Аношин має алібі; (3) якщо Вилков винен, то Дробаха поза підозрою; (4) було доведено причетність до справи Вилкова. Встановити, хто винен, а хто – ні.

VII. Вчинено кримінальне правопорушення. Затримано чотирьох підозрюваних – Грицик, Бабчук, Артюх і Довганюк. Отримано таку інформацію: (1) якщо винен хоча б один з двох – Грицик чи Бабчук, то Артюх брав участь у вчиненні кримінального правопорушення; (2) з двох підозрюваних – Бабчук чи Довганюк – хоча б один обов'язково винен; (3) алібі Грицика – достатня підстава для того, щоб зняти підозри з Артюха; (4) Довганюку вдалось обґрунтувати свою непричетність до справи. Хто винен, а хто – ні?

VIII. Отримано таку інформацію: (1) правильним є принаймні одне з двох – що Корнієнко має алібі, або що злочинцями є Войтенко і Калашник; (2) якщо Корнієнко має алібі, то він не винен Крамар; (3) якщо Войтенко причетний до справи, то Крамар не має до неї відношення; (4) встановлено винність Войтенка. Визначити винних і невинних.

IX. Вивести висновок (якщо це можливо):

$A \vee B$

B

?

Х. Вивести висновок (якщо це можливо):

$A \rightarrow B$

A

?

Додаткові питання та завдання

1. Навести приклад розділово-категоричного умовиводу і визначити його формулу.
2. Встановити вид складного умовиводу, його модус, записати символічною мовою (мовою логіки висловлювань) та визначити коректність: “Резолюцію ухвалюють тоді, коли за неї голосує більшість депутатів. За резолюцію не проголосувало більшість депутатів. Отже, резолюцію не ухвалено”.
3. Навести приклад умовно-категоричного умовиводу і визначити його формулу.
4. Проведіть повний аналіз структури силогізму (найдіть терміни, визначте фігуру та модус): деякі з людей Шелленберга працювали на Мюллера. Більшість з тих, хто працював на Мюллера не довіряли один одному. Отже, деякі люди Шелленберга не довіряли один одному.
5. Навести приклад умовно-розділового умовиводу і визначити його формулу.

Теми доповідей

1. Формалізація мислення від античних часів до епохи кібернетики.
2. Можливості використання сучасної логіки як засобу оптимізації слідчої діяльності.
3. Умовивід та логічне слідування.
4. Логічний аналіз операцій мислення.
5. Аналогія як комбінований (індуктивно-дедуктивний) вивід.

Тема 6. Логічні основи теорії аргументації (4 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття:

1. Доведення як логічна операція, його структура і види.
2. Логічне спростування та його способи.
3. Правила доведення та спростування.

Завдання для вирішення та обґрунтування правильної відповіді (тести)

Яке висловлювання із наведених нижче ви вважаєте істинним?

- a) доведення – це вид аргументації, а саме, процедура встановлення істинності тези за допомогою положень, істинність яких попередньо встановлена

- б) доведення в логічному розумінні – це процедура, яка полягає в обґрунтуванні хибності якого-небудь положення
- в) доведення – вид судження
- г) доведення – це вид критики

Який із запропонованих варіантів відповідей на запитання “Що є формою (демонстрацією) доказової аргументації” є правильним?

- а) формою доказової аргументації повинно бути міркування, у якому висновок випливає з необхідністю
- б) формою доказової аргументації може бути міркування у вигляді неповної індукції
- в) формою доказової аргументації повинно бути правдоподібне міркування
- г) формою доказової аргументації повинно бути міркування у вигляді аналогії

Як ви вважаєте, яка відповідь правильна?

- а) спростування – це обґрунтування хибності тези
- б) спростування – це один із видів логічного доведення тези
- в) спростування – це один із видів логічного доведення аргумента
- г) спростування не може бути одним із видів критики

За якою схемою може будуватися спростування?

- а) міркування у вигляді неповної індукції
- б) міркування за аналогією
- в) правдоподібного міркування
- г) демонстративного міркування

Яку назву має процедура аргументування, в якій істинність тези логічно впливає з хибності всіх альтернативних тезі положень?

- а) пряме доведення
- б) явна критика
- в) апагогічне доведення
- г) розділове доведення

В якому із варіантів правильно вказано логічну категорію, під яку підводяться поняття “доведення” і “спростування”?

- а) форма мислення
- б) структура поняття
- в) логічний закон
- г) логічна операція

У структурі аргументації є?

- а) зміст, обсяг
- б) суб'єкт, предикат
- в) визначувана та визначаюча частини

г) теза, аргументи, демонстрація

Що є предметом дослідження теорії аргументації?

- а) способи та правила побудови обґрунтування та критики
- б) структура демонстрації
- в) засоби переконання аудиторії за допомогою мовленнєвого впливу
- г) наведення аргументів

Яка із наведених логічних помилок у доведенні і спростуванні виникає при порушенні правил по відношенню до аргументів?

- а) відсутнє відношення впливання чи підтвердження
- б) коло в аргументації
- в) підміна тези
- г) втрата тези

Яка із наведених логічних помилок у доведенні і спростуванні виникає при порушенні правил по відношенню до демонстрації?

- а) недоведена підстава
- б) відсутнє відношення впливання чи підтвердження
- в) аргумент до публіки
- г) хибна підстава

Додаткові питання та завдання

1. Визначте, якими логічними засобами забезпечується достовірність у процесі доказування.
2. Проаналізуйте види елементарних актів доказування.
3. Визначте, які методи здійснення захисту використані у наведеному прикладі: «Методи здійснення захисту в адвоката А. були іншими, ніж у Б. Він не здійснював глибокий та всебічний аналіз матеріалів справи, недостатньо приділяв уваги висновкам попереднього слідства... а в основу своєї промови поклав особистість підсудного, умови його життя, суб'єктивні мотиви злочину. «Не будуйте вашого рішення на доведеності його вчинку, а загляньте в його душу і в те, що неминуче спонукало підсудного на його образ дій».
4. Основні характеристики і правила виводу натурального числення висловлювань.
5. Співвідношення логічного доведення та юридичного доказування.

Теми доповідей

1. Логічне доведення та процес доказування в кримінальному процесі.
2. Логічні критерії вибору конкуруючих правових гіпотез та слідчих версій.
3. Логічні аспекти доказування у цивільному процесі.
4. Основні різновиди доведення.
5. Суперечка, її види та прийоми ведення.

Практичне заняття – 2 год.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Використання схем та правил аргументації при побудові юридичних обґрунтувань.

2. Вирішення практичних завдань.

I. Вказати, які аргументи є достатніми для доведення версії В:

1) $A \rightarrow \bar{B}$ та A ,

2) $\bar{A} \rightarrow B$ та \bar{A} ,

3) $A \vee B$ та A .

II. Вказати, які аргументи є достатніми для доведення версії А:

1) $A \vee B$ та \bar{B} ,

2) $A \rightarrow B$ та B ,

3) $A \rightarrow \bar{B}$ та \bar{B} .

III. Вказати, чи можна вважати дане доведення апагогічним:

Федорчук – злочинець, його необхідно покарати.

Решту злочинців також необхідно покарати.

Всіх злочинців необхідно покарати.

IV. Вказати, чи можна вважати дане доведення розділовим:

Жодна держава не обходиться без правових установ.

Деякі народи обходяться без правових установ.

Деякі народи не мають держави.

V. Встановіть, чи є коректним таке доведення тези А?

1) $(B \vee C) \rightarrow A$; 2) $\bar{C} \rightarrow D$; 3) $\neg(B \vee D)$.

VI. Встановіть, якої помилки припущено при доведенні: «Крадіжка є кримінальним правопорушенням; здирництво не є крадіжкою. Отже, здирництво – це не кримінальне правопорушення».

VII. Побудуйте непряме спростування тези Т на основі аргументів:

1) $\neg(T \wedge C)$; 2) $\bar{C} \rightarrow A$; 3) $A \underline{\vee} B$; 4) $B \vee C$.

VIII. Побудуйте апагогічне доведення тези Т, спираючись на аргументи:

1) $B \rightarrow \bar{C}$; 2) $C \vee T$; 3) $A \rightarrow B$; 4) $T \vee A$.

IX. Побудуйте пряме доведення тези Т, виходячи з таких аргументів:

1) $A \vee (B \underline{\vee} C)$; 2) $A \rightarrow \bar{C}$; 3) $\bar{B} \rightarrow T$; 4) C .

X. Побудуйте спростування версії А, користуючись аргументами:

1) $B \rightarrow D$; 2) $A \rightarrow (B \wedge C)$; 3) $\bar{E} \rightarrow \bar{C}$; 4) $\neg(D \wedge E)$.

Додаткові питання та завдання

1. Визначте, чи досить таких доказів для доведення тези С:

1) $(A \vee B) \rightarrow C$; 2) $A \underline{\vee} C$.

2. Є достовірні свідчення: якщо Петренко – злочинець, то свідок Гришко говорить неправду; або Петренко не вчиняв кримінальне правопорушення, або винний Сидоренко; якщо свідок Гришко дійсно говорить неправду, то Сидоренко невинен. Встановіть, яку тезу можна довести чи спростувати на підставі цих свідчень. Розв'язок формалізуйте.

3. Побудуйте спростування версії Н, виходячи з наведених доказів:

1) $\neg(A \wedge B)$; 2) $\neg H \vee B$; 3) $H \rightarrow A$.

4. Чи можна вважати версію С доведеною на підставі таких доказів:

1) $A \rightarrow C$; 2) $B \vee A$; 3) $D \rightarrow \neg B$; 4) $\neg A \rightarrow D$.

5. Із запропонованих аргументів отримайте обґрунтовані висновки:

1) $C \vee D \vee E$; 2) $E \rightarrow D$; 3) $D \leftrightarrow C$; 4) $E \rightarrow C$.

Теми доповідей

1. Логічний аспект аналізу доказової бази.

2. Методи аргументації у судових дебатах.

3. Логічні методи виявлення та усунення помилок та хитрощів у доведенні та спростуванні.

4. Причини виникнення і способи уникнення парадоксальності аргументації.

5. Значення логічної теорії аргументації в теорії доказів у кримінальному (цивільному) процесі.

Тема 7. Логіка побудови та перевірки версій (4 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Логічна характеристика гіпотези й версії як форм вірогідного знання.

2. Основні етапи побудови версії.

3. Верифікація та фальсифікація версій: логічна спільність з аргументацією наукових гіпотез і особливості юридичного доказування.

Завдання для вирішення та обґрунтування правильної відповіді (тести)

До відмінностей слідчої версії від наукової гіпотези належать:

а) наявність не тільки логічних, але й юридичних умов формулювання та перевірки

б) обмеженість часовими рамками

в) входять до компетенції виключно уповноважених осіб

г) всі відповіді вірні

Нехай відомо, що у разі хибності версії А, цього буде достатньо (але не необхідно!) для визнання наслідку В; при цьому останній суперечить наявній системі перевірених доказів. Тоді:

а) версія А є істинною

б) версія А є хибною

- в) версія А лишається невизначеною
- г) висновок щодо версії А не буде обґрунтованим через суперечливість наведених умов

Який висновок можна зробити з таких підстав: а) оскільки певна обставина справи не може мати інших пояснень, окрім А і В (які не є взаємовиключними), то хоча б одна з версій – А або В – має підтвердитись; б) підтвердилася версія А; отже:

- а) версія В є хибною
- б) версія В є істинною
- в) версія В лишається невизначеною
- г) хибні обидві версії

Якщо свідчення про істинність А несумісне зі свідченням про хибність В, то за умови підтвердження А:

- а) В буде істинним;
- б) В буде хибним;
- в) В буде невизначеним (через недостатність підстав);
- г) А і В суперечитимуть одна одній.

Яка з характеристик відноситься до наступного міркування: «З огляду на те, що у розслідуваній справі спостерігається той самий спосіб вчинення протиправних дій, що й у двох попередніх епізодах за участю підозрюваного Н., то Н. є причетним до цієї справи?»

- а) строга (доказова) аналогія;
- б) повна індукція;
- в) нестрога аналогія;
- г) неповна індукція.

Вказати, які аргументи є достатніми для спростування версії В?

- а) не-А імплікація В та А
- б) А імплікація не-В та не-А
- в) нема правильної відповіді
- г) А диз'юнкція сильна В та не-А

Вказати, які аргументи є достатніми для доведення версії А?

- а) А диз'юнкція слабка В та не-В
- б) А імплікація В та В
- в) А імплікація не-В та не-В
- г) А диз'юнкція сильна В та В

Вказати, які аргументи є достатніми для доведення версії В?

- а) А імплікація не-В та А
- б) не-А імплікація В та не-А
- в) А диз'юнкція слабка В та А

г) А диз'юнкція сильна В та А

Вказати, які аргументи є достатніми для доведення версії А?

- а) нема правильної відповіді
- б) А імплікація В та В
- в) А імплікація не-В та не-В
- г) А диз'юнкція сильна В та В

Логічним критерієм достатності доказів для обґрунтування висунутої версії є:

- а) можливість виведення на підставі наявних аргументів суперечливих наслідків як із припущення самої цієї версії, так і з її антитези;
- б) отримання на підставі таких доказів несумісних логічних наслідків з протилежного цій версії припущення при відсутності таких наслідків із самої версії;
- в) неможливість виведення на базі цих доказів суперечливих висновків ні з аналізованої версії, ні з її антитези;
- г) відсутність суперечностей у самій системі доказів.

Додаткові питання та завдання

1. Розкрийте специфіку версії в досудовому розслідуванні.
2. У чому полягає систематизація огляду версій за допомогою диз'юнктивних нормальних форм?
3. Проаналізуйте основний дедуктивно-логічний спосіб огляду та оцінки наслідків і гіпотез за допомогою нормальних форм та можливості його використання для побудови версій у досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень.
4. Охарактеризуйте пряму фальсифікацію версії.
5. Охарактеризуйте непряму фальсифікацію версії.

Теми доповідей

1. Роль гіпотез у науковому пізнанні.
2. Версія як різновид гіпотези.
3. Структура версії таритерії прийнятності версій.
4. Логічні аспекти слідчої версії.
5. Логічні критерії вибору конкуруючих правових гіпотез та слідчих версій.

Практичне заняття – 2 год.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Можливості використання інструментарію сучасної логіки при побудові, оцінці та перевірці слідчих версій.
2. Вирішення практичних завдань.
І. До крадіжки, що розслідується, були причетні тільки троє – А, В і С. Крім того, відомо, що дану крадіжку неможливо вчинити комусь із них самостійно,

без допомоги хоча б одного з решти підозрюваних. При цьому, якщо учасником кримінального правопорушення був С, то йому обов'язково "асистував" А або В, або вони обидва; якщо співучасниками були В і С, то повинен був брати участь у злочинному діянні також А, а спільна участь А і В – достатня підстава для притягнення до відповідальності С. Хто з підозрюваних обов'язково був причетним до крадіжки, а хто – ні?

II. Якщо загальна версія А правильна, то повинна також підтвердитись часткова версія С (але не навпаки). Якщо версія В хибна, то з необхідністю істинною повинна бути версія А. Нарешті, відомо, що або версія С істинна, або версія В хибна. Яка з версій є обґрунтовано істинною?

III. Чи тотожні гіпотеза та версія у відношенні їх логічної природи?

IV. Яка з версій А, В чи С може обґрунтовано вважатися істинною, коли відомо, що: (1) версію А можна прийняти, якщо і тільки якщо підтвердиться припущення В; (2) у разі спростування версії С справедливою можна вважати версію D; (3) версії А і С не можуть бути одночасно прийнятними, але неодмінно одна з них повинна підтвердитися; (4) виявлено несумісність версії D з наявними фактами. Розв'язок формалізуйте.

V. Чи використовується дедукція при побудові версій?

VI. Чи пов'язане використання типових версій у розслідуванні із застосуванням дедуктивних умовиводів?

VII. При розслідуванні кримінального правопорушення було одержано такі свідчення: (1) співучасниками кримінального правопорушення були підозрювані А і В; (2) співучасниками кримінального правопорушення були В і С; (3) кримінальне правопорушення вчинено А і С; (4) ні А, ні В у вчиненні кримінального правопорушення участі не брали; (5) А має алібі, злочинець – С; (6) В – невинний, злочинець – С; (7) В непричетний до кримінального правопорушення, його вчинив А; (8) ні В, ні С не брали участі у вчиненні цього кримінального правопорушення.

При співставленні даних свідчень з фактами було з'ясовано, що серед них немає жодного, яке б не суперечило дійсності. Але цих негативних результатів досить для побудови правильної версії. Визначте цю версію.

VIII. Визначити, яка з версій має підтвердитися за таких умов:

1) $A \vee B \vee C$; 2) $A \rightarrow \bar{C}$; 3) $B \rightarrow \bar{A}$; 4) $B \vee C$; 5) $C \rightarrow A$.

IX. Наведіть приклад індуктивного способу висунення версії.

X. Встановити, який логічний метод лежить у підґрунті такої версії: «На місці крадіжки з квартири Колоса не знайдено слідів пошкодження замка і відбитків пальців; з квартири зникли лише гроші та коштовності, а дорога апаратура і посуд залишилися на місці. На місці крадіжки з квартири Катревича у сусідньому кварталі наступного дня теж не знайдено слідів пошкодження замка і відбитків пальців; з квартири зникли лише гроші та коштовності, а дорога апаратура і посуд залишилися на місці. Отже, крадіжки з обох квартир могла вчинити одна й та ж особа (або одна й та ж злочинна група).

Додаткові питання та завдання

1. Якими є основні логічні критерії прийнятності версії?

2. За яких умов доказову базу можна вважати логічно достатньою?
3. Основні логічні вимоги до системи доказів.
4. Індуктивні методи висунення версій.
5. Логіка організації слідчого експерименту як засобу перевірки версій.

Теми доповідей

1. Логічні засоби дослідження версій.
2. Основні логічні методи верифікації та фальсифікації версій.
3. Логічні чинники оптимізації розслідування кримінальних правопорушень.
4. Логіка організації слідчого експерименту як засобу перевірки версій.
5. Логічні аспекти огляду місця кримінального правопорушення.

4.2. Плани семінарських і практичних занять

*Заочна форма здобуття вищої освіти,
за кошти фізичних або юридичних осіб*

Тема 2. Поняття як форма мислення (4 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Юридична логіка як галузь наукового знання. Метод формалізації.
2. Загальна логічна характеристика поняття. Відношення між поняттями.
3. Дефініція та логічний поділ поняття.

Завдання для вирішення та обґрунтування правильної відповіді (тести)

Яке визначення поняття є правильним?

- а) одиниця мови, котра розкриває зміст думки
- б) висловлювання, в якому відображаються суттєві ознаки якогось явища
- в) думка про предмет (процес, явище) з точки зору тих його суттєвих ознак, на підставі наявності яких він може бути однозначно віднесеним до певного класу об'єктів
- г) одиниця думки

Що складає логічні характеристики будь-якого поняття?

- а) його визначення
- б) смисл та предметне значення
- в) зміст та обсяг
- г) знак та його значення

Який закон визначає відношення між змістом і обсягом поняття?

- а) закон єдності змісту та обсягу поняття
- б) закон протиріччя між обсягом і змістом поняття
- в) закон зворотного відношення між змістом і обсягом поняття
- г) закон контрапозиції

Які із зазначених вимог є повним набором правил визначення (дефініції) поняття?

- а) визначення понять повинно бути співмірним, не повинно бути запереченим і повинно бути чітким
- б) визначення понять повинно бути істинним, тотожним, співмірним і обґрунтованим, послідовним (без “стрибків”)
- в) визначення понять повинно бути: співмірним; не містити логічного кола; чітким і вільним від двозначності та суперечності; не повинно бути заперечним
- г) правила співмірності, послідовності, ясності

Що таке поділ понять?

- а) логічна операція, в якій здійснюється перехід від видових понять до родового поняття
- б) логічна операція, в якій розкривається субординація понять
- в) логічна операція, в якій розкривається обсяг родового поняття шляхом переходу до видових понять
- г) логічна операція, у ході якої розкривається зміст поняття

Яке твердження серед запропонованих є хибним?

- а) класифікація – багатоступінчастий, послідовний поділ обсягу поняття з метою систематизації, поглиблення, отримання нових знань стосовно членів поділу
- б) класифікація має відносно сталий характер
- в) класифікація має такі види: генетична, атрибутивно-реляційна, природна і штучна
- г) класифікація утворює розгорнуту систему, де кожний член поділу знову поділяється на нові члени

Які поняття називають сумісними?

- а) такі поняття, котрі мають однаковий смисловий вимір
- б) такі поняття, котрі знаходяться у відношенні співпідпорядкування
- в) такі поняття, обсяг яких цілком або частково збігається
- г) поняття, в обсязі яких узагальнюються не окремі предмети, а деякі множини, що мисляться як окремі предмети

Які основні види логічних відношень існують між сумісними поняттями?

- а) тотожності, подібності, протиріччя
- б) тотожності (рівнозначності), співпідпорядкування (супідрядності), протилежності (вища міра відмінності порівняних понять, сума яких не вичерпує обсягу родового поняття)
- в) перетину, підпорядкування, протилежності
- г) тотожності (обсяги понять повністю співпадають), перетину (обсяги понять частково співпадають), підпорядкування (обсяг одного поняття повністю входить в обсяг другого поняття)

Які основні види логічних відношень існують між несумісними поняттями?

- а) співпідпорядкування (супідрядності), протилежності, протиріччя
- б) протилежності, перетину, співпідпорядкування
- в) протилежності, протиріччя, підпорядкування
- г) перетину, перехрещення, підпорядкування}

При порушенні якого логічного правила виникають помилки у дефініції, які називаються – “занадто широке” або “занадто вузьке визначення”?

- а) правило співмірності
- б) правило розподіленості середнього терміну

- в) правило виключеного третього
- г) визначення невідомого через невідоме

Додаткові питання та завдання

1. Вкажіть та проаналізуйте історичні етапи розвитку логічного знання.
2. Визначте роль античної правосвідомості у формуванні логічних теорій.
3. Вкажіть основні підходи до розуміння напрямків взаємодії логіки та права, що існують у сучасній літературі.
4. Юридична логіка як галузь наукового знання.
5. Історичні взаємозв'язки між логікою і правом.

Теми доповідей

1. Поняття логічної культури мислення.
2. Логічний аспект проблеми юридичної термінології.
3. Логіка і творчість.
4. Мислення і логіка.
5. Розуміння логосу.

Практичне заняття – 2 год.

Завдання для вирішення та обґрунтування правильної відповіді (тести)

1. Застосування логіки понять при схематичному їх співвіднесенні, а також при побудові й оцінці визначень та поділів понять.
2. Вирішення практичних завдань.
 - I. Знайти елемент змісту поняття «право» серед таких термінів: «цивільне право», «кримінальне право», «система загальнообов'язкових, формально-визначених правил поведінки», «екологічне право».
 - II. Знайти елемент логічного обсягу поняття «логіка» серед таких термінів: «структура мислення», «діалектична логіка», «форма мислення», «закон правильного мислення».
 - III. Знайти елемент змісту поняття «логіка» серед таких термінів: «діалектична логіка», «формальна логіка», «форма мислення», «теоретична наука».
 - IV. Серед кімнати стоїть чоловік і розглядає чиясь фотографію. «Я ріс у сім'ї один, як перст, один, – каже він. – Але все-таки батько того, хто на фотографії, син мого батька». Кого знято на фотографії?
 - V. Визначити зміст понять: держава, право, логіка.
 - VI. Визначити логічний обсяг понять: юрист, правоохоронний орган, інститут.
 - VII. Зобразити за допомогою колових схем відношення між поняттями: громадянин, юридична особа, організація.
 - VIII. Зобразити за допомогою колових схем відношення між поняттями: юрист, студент, спортсмен.
 - IX. Підберіть до поданих понять родові та видові поняття:
 - а) викладач; б) суспільство; в) економіст; г) інститут; д) рослина.
 - X. Зобразити за допомогою колових схем відношення між поняттями: капітан, офіцер, службовець.

Додаткові питання та завдання

1. Визначте критерії логічної особливості правових понять.
2. Виявіть структурні особливості логічного змісту поняття «злочин».
3. Дайте повну логічну характеристику наступних понять: адвокат, арешт.
4. Визначити ознаки, що відрізняють правові норми від інших спонукально-регулятивних приписів.
5. Дефініція (визначення) поняття. Роль визначень у праві.

Теми доповідей

1. Дефініції юридичних понять.
2. Застосування логіки понять у юридичній науці.
3. Логічний аналіз юридичної термінології нормативно-правового акту.
4. Поняття і слово.
5. Право і його логічний аспект.

Тема 5. Умовивід як форма мислення. Система натурального виводу логіки висловлювань та її застосування у практиці розслідування кримінальних правопорушень (2 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття:

1. Умовивід як форма мислення, його структура та види.
2. Умовно-категоричний і розділово-категоричний силогізми.
3. Система натурального виводу логіки висловлювань.

Завдання для вирішення та обґрунтування правильної відповіді (тести)

Яке з наведених суджень містить визначення поняття “умовивід”?

- а) умовивід – це така логічна форма мислення, в якій з одного або декількох суджень (засновків) виводиться нове судження, котре містить в собі нове знання (висновок)
- б) умовивід – це таке міркування, котре спирається на логічний закон
- в) умовивід – це таке міркування, яке містить здоровий глузд
- г) умовивід є формою, що складається із суджень

Що таке дедукція?

- а) дедукція – це умовивід, в якому висновок логічно слідує від знання більшого ступеня загальності до знання меншого ступеня загальності
- б) дедукція – це таке міркування, в якому висновок логічно слідує від знання меншого ступеня загальності до знання більшого ступеня загальності
- в) дедукція – це умовивід, в якому між засновками та висновком не існує відношення підтвердження
- г) дедукція – це умовивід, в якому із істинних засновків випливає істинний чи хибний висновок

Що таке категоричний силлогізм?

- а) це такий умовивід, в якому із двох категоричних суджень (засновків), поєднаних середнім терміном, робиться висновок (категоричне судження), котре містить нове знання
- б) це умовивід, в якому із засновків слідує категоричний висновок
- в) це умовивід, в якому із істинних засновків випливає або істинний, або хибний висновок
- г) це скорочений полісиллогізм }

Що таке умовно-категоричний умовивід?

- а) це такий умовивід, у якому більший засновок є умовне судження, а менший – категоричне судження
- б) це умовивід, у якому більший засновок є категоричне судження, а менший розділове судження
- в) це умовивід, у якому висновок може бути або умовним, або розділовим судженням
- г) в такому умовиводі усі судження є умовними

Яка із наведених логічних помилок відноситься до помилок, що припускаються у простому категоричному силлогізмі?

- а) почетверіння термінів
- б) всі відповіді вірні
- в) коло у доведенні
- г) поспішне узагальнення

Яка із наведених логічних помилок відноситься до помилок в індуктивних умовиводах?

- а) аргумент до людини
- б) тавтологія
- в) поспіх в узагальненні
- г) софізм

За кількістю засновків умовиводи поділяють на?

- а) безпосередні та опосередковані
- б) нема правильної відповіді
- в) індуктивні та дедуктивні
- г) повну та неповну індукцію

За обґрунтованістю отриманого висновку умовиводи поділяють на?

- а) демонстративні та правдоподібні (імовірнісні)
- б) традуктивні, індуктивні та дедуктивні
- в) індуктивні та дедуктивні
- г) безпосередні та опосередковані

Який висновок випливає з наступного міркування: “Жоден злочин не є правомірною дією. Всі злочини не схвалюються християнською етикою”?

- а) всі правомірні дії схвалюються християнською етикою
- б) деякі правомірні дії не схвалюються християнською етикою
- в) існують правомірні дії, що схвалюються християнською етикою
- г) однозначна відповідь неможлива

Який висновок випливає з наступного міркування: “Порушення таємниці слідства має юридичні наслідки. В діях гр. N не встановлено ознак порушення таємниці слідства” ?

- а) однозначна відповідь неможлива
- б) дії гр. N мають юридичні наслідки
- в) деякі злочини залишаються безкарними
- г) дії гр. N не мають юридичні наслідки

Додаткові питання та завдання

1. Розглядаючи технологію практичного використання натурального числення висловлювань у царині права, зокрема, аналізуючи методику застосування правил виводу для ефективної побудови міркувань, визначити від чого залежить вибір способу побудови виводу (здійснювати його у формі прямої чи непрямої дедукції).
2. Визначте, яким чином апелювання до більш строгої мови та технічних засобів логічних числень дозволяє вирішити ряд так званих «парадоксів природномовного міркування».
3. Проаналізуйте ефективні алгоритми оцінки прийнятності гіпотез та свідчень, існуючі в сучасній логіці.
4. Роль умовиводів у правотворчій та провозастосовчій діяльності.
5. Індуктивні умовиводи, їх використання на практиці.

Теми доповідей

1. Демонстративність умовиводу як логічна підстава судового вироку.
2. Роль умовиводів у правозастосовчій діяльності.
3. Принципи формалізації дедуктивного виводу.
4. Роль та межі міркувань за аналогією у правовому пізнанні та юридичній практиці.
5. Методи дедуктивного контролю логічної коректності міркувань в інтелектуальній практиці правоохоронця.

5. Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Предмет юридичної логіки та її практичне значення

Тестові завдання

Що є предметом логіки як науки?

- а) міркування людини та способи здобуття знання
- б) абстрактне мислення та його природа
- в) структурні форми та закони побудови міркувань
- г) людська свідомість

Що таке логічна форма думки?

- а) це різновид осмислення реальності
- б) це спосіб фіксації знання у мові
- в) це структурний різновид мисленого відображення реальності, безвідносний до її змістовної специфіки
- г) будь-яке ідеальне відображення дійсності

Яке міркування є правильним?

- а) міркування є правильним, якщо воно є ефективним в плані досягнення мети суб'єкта
- б) міркування є правильним, якщо воно призводить до істинних висновків
- в) міркування є правильним, якщо одні думки (висновки) з необхідністю впливають з інших думок (засновків), тобто міркування відповідає певним логічним законам зв'язку елементів думки
- г) правильне, отже, прийнятне більшістю

Елементарною структурною формою думки є?

- а) судження
- б) умовиводи
- в) поняття
- г) уявлення

В чому полягає методологічне значення логіки?

- а) логіка розробляє й систематизує критерії раціональності міркувань та теоретичний інструментарій їх оптимізації
- б) в прагненні отримати адекватні знання про досліджувані об'єкти
- в) у гарантуванні істинних результатів аналітичних процедур
- г) у забезпеченні ефективного вирішення будь-якої проблеми

Яке призначення формалізованої мови логіки?

- а) для використання виключно у відповідній фаховій сфері
- б) для чіткого вираження структурних форм думки та логіко-функціональних зв'язків між компонентами міркування
- в) для гарантування правильності міркувань

г) для задоволення потреб практики судочинства та ораторського мистецтва

Яке серед наведених продовжень думки “Метод формалізації -” є хибним твердженням?

- а) основний метод логіки
- б) будь-яке абстрагування від реальних форм та зв'язків
- в) застосовується не тільки в логіці
- г) побудова загальної моделі, застосовної у різних змістовних варіантах міркування

Зміст якого поняття розкрито в наступній дефініції: “.... - сукупність спеціалізованих мовних засобів за строго фіксованими правилами утворення різноманітних виразів і правилами приписування цим виразам певних значень”?

- а) формалізована мова
- б) теорема
- в) алфавіт
- г) знакова система

Що є об'єктом вивчення юридичної логіки?

- а) побудова міркувань у правовій сфері
- б) специфіка пізнання права
- в) правові відносини
- г) правосвідомість

Які форми не притаманні чуттєвому пізнанню?

- а) уявлення
- б) сприйняття
- в) відчуття
- г) поняття, судження, умовивід

Завдання для самостійного вивчення

1. Вкажіть та проаналізуйте історичні етапи розвитку логічного знання.
2. Визначте роль античної правосвідомості у формуванні логічних теорій.
3. Вкажіть основні підходи до розуміння напрямків взаємодії логіки та права, що існують у сучасній літературі.
4. Охарактеризуйте логіку як галузь наукового знання.
5. Розкрийте історичні взаємозв'язки між логікою і правом.

Практичні завдання

1. Чи можна ототожнювати смисл термінів «істина» і «правда» ?
2. Покажіть взаємозв'язок мислення та мови на прикладах.
3. Наведіть власні приклади імен, котрі мають смисл, але не мають предметного значення.
4. Наведіть один-два приклади: понять, суджень, умовиводів.

5. Назвіть об'єкт, предмет вивчення у науках: філософії, праві та логіці.

Теми рефератів

1. Поняття логічної культури мислення.
2. Логічний аспект проблеми юридичної термінології.
3. Логіка і творчість.
4. Мислення і логіка.
5. Розуміння логосу.

Тема 2. Поняття як форма мислення

Тестові завдання

Яке визначення поняття є правильним?

- а) одиниця мови, котра розкриває зміст думки
- б) висловлювання, в якому відображаються суттєві ознаки якогось явища
- в) думка про предмет (процес, явище) з точки зору тих його суттєвих ознак, на підставі наявності яких він може бути однозначно віднесеним до певного класу об'єктів
- г) одиниця думки

Що складає логічні характеристики будь-якого поняття?

- а) його визначення
- б) смисл та предметне значення
- в) зміст та обсяг
- г) знак та його значення

Який закон визначає відношення між змістом і обсягом поняття?

- а) закон єдності змісту та обсягу поняття
- б) закон протиріччя між обсягом і змістом поняття
- в) закон зворотного відношення між змістом і обсягом поняття
- г) закон контрапозиції

Які із зазначених вимог є повним набором правил визначення (дефініції) поняття?

- а) визначення понять повинно бути співмірним, не повинно бути запереченим і повинно бути чітким
- б) визначення понять повинно бути істинним, тотожним, співмірним і обґрунтованим, послідовним (без "стрибків")
- в) визначення понять повинно бути: співмірним; не містити логічного кола; чітким і вільним від двозначності та суперечності; не повинно бути заперечним
- г) правила співмірності, послідовності, ясності

Що таке поділ понять?

- а) логічна операція, в якій здійснюється перехід від видових понять до родового поняття
- б) логічна операція, в якій розкривається субординація понять
- в) логічна операція, в якій розкривається обсяг родового поняття шляхом переходу до видових понять
- г) логічна операція, у ході якої розкривається зміст поняття

Яке твердження серед запропонованих є хибним?

- а) класифікація – багатоступінчастий, послідовний поділ обсягу поняття з метою систематизації, поглиблення, отримання нових знань стосовно членів поділу
- б) класифікація має відносно сталий характер
- в) класифікація має такі види: генетична, атрибутивно-реляційна, природна і штучна
- г) класифікація утворює розгорнуту систему, де кожний член поділу знову поділяється на нові члени

Які поняття називають сумісними?

- а) такі поняття, котрі мають однаковий смисловий вимір
- б) такі поняття, котрі знаходяться у відношенні співпідпорядкування
- в) такі поняття, обсяг яких цілком або частково збігається
- г) поняття, в обсязі яких узагальнюються не окремі предмети, а деякі множини, що мисляться як окремі предмети

Які основні види логічних відношень існують між сумісними поняттями?

- а) тотожності, подібності, протиріччя
- б) тотожності (рівнозначності), співпідпорядкування (супідрядності), протилежності (вища міра відмінності порівняних понять, сума яких не вичерпує обсягу родового поняття)
- в) перетину, підпорядкування, протилежності
- г) тотожності (обсяги понять повністю співпадають), перетину (обсяги понять частково співпадають), підпорядкування (обсяг одного поняття повністю входить в обсяг другого поняття)

Які основні види логічних відношень існують між несумісними поняттями?

- а) співпідпорядкування (супідрядності), протилежності, протиріччя
- б) протилежності, перетину, співпідпорядкування
- в) протилежності, протиріччя, підпорядкування
- г) перетину, перехрещення, підпорядкування}

При порушенні якого логічного правила виникають помилки у дефініції, які називаються – “занадто широке” або “занадто вузьке визначення”?

- а) правило співмірності
- б) правило розподіленості середнього терміну
- в) правило виключеного третього

г) визначення невідомого через невідоме

Завдання для самостійного вивчення

1. Визначте критерії логічної особливості правових понять.
2. Виявіть структурні особливості логічного змісту поняття «злочин».
3. Дайте повну логічну характеристику наступних понять: адвокат, арешт.
4. Визначте ознаки, що відрізняють правові норми від інших спонукально-регулятивних приписів.
5. Розкрийте сутність дефініції (визначення) поняття. Роль визначень у праві.

Практичні завдання

1. Визначити зміст понять: викладач, здобувач, юридична логіка.
2. Визначити логічний обсяг понять: доцент, порушник, академія.
3. Зобразити за допомогою колових схем відношення між поняттями: поет, капітан, людина.
4. Зобразити за допомогою колових схем відношення між поняттями: підприємець, юрист.
5. Визначити правильність поділу поняття злочину на умисні, злочини через необачність та господарчі. Якщо поділ неправильний, вказати порушені в ньому правила.

Теми рефератів

1. Дефініції юридичних понять.
2. Застосування логіки понять у юридичній науці.
3. Логічний аналіз юридичної термінології нормативно-правового акту.
4. Поняття і слово.
5. Право і його вираження.
6. Дефініції юридичних понять.
7. Застосування логіки понять у юридичній науці.
8. Логічний аналіз юридичної термінології нормативно-правового акту.
9. Поняття і слово.
10. Право і його логічний аспект.

Тема 3. Судження та його роль в юриспруденції

Тестові завдання

Що таке судження як логічна форма мислення?

- а) будь-яке речення
- б) логічна форма мислення, в якій виражено зв'язок між поняттям про предмет думки та поняттям про його ознаку або ж логічні відношення між такими зв'язками
- в) будь-яке міркування
- г) власна точка зору, оцінка ситуації

Яке судження називають простим?

- а) що має один суб'єкт
- б) виражає зв'язок одного суб'єкта з одним предикатом
- в) має один предикат
- г) виражається одним реченням

Яке судження є складним?

- а) яке складається з двох і більше простих суджень, що поєднані за допомогою логічних сполучників
- б) яке має свою внутрішню структуру
- в) тільки умовне, єднальне та кон'юнктивне
- г) яке є багатозначним

У якому із варіантів мовні сполучники здатні виражати логічний сполучник кон'юнкцію?

- а) або (чи)
- б) і, та, також
- в) якщо..., то...
- г) тоді і тільки тоді, коли...

У якому із варіантів мовні сполучники виражають логічний сполучник диз'юнкцію?

- а) або
- б) і, та, також
- в) якщо..., то...
- г) тоді і тільки тоді, коли...

Яка функціональна вимога виражається логічним сполучником строгої диз'юнкції?

- а) істинності лише одного з суджень
- б) істинності хоча б одного з суджень
- в) істинності всіх суджень
- г) рівнозначності суджень

У якому із варіантів мовні сполучники виражають логічний сполучник імплікацію?

- а) або ..., або
- б) і, та, також
- в) якщо..., то...
- г) тоді і тільки тоді, коли...

У якому із варіантів мовні сполучники виражають логічний сполучник еквіваленцію?

- а) якщо і тільки якщо..., то...
- б) або..., або...
- в) якщо..., то...
- г) невірно, що...

У якому із варіантів наведено сполучники, що виражають заперечення?

- а) невірно, що...
- б) і, та, також
- в) якщо..., то...
- г) тоді і тільки тоді, коли...

Які компоненти є термінами судження?

- а) суб'єкт та предикат
- б) квантор та предикат
- в) квантор та суб'єкт
- г) суб'єкт та об'єкт

Завдання для самостійного вивчення

1. Як формалізувати складне судження?
2. За якої умови складне судження може вважатися законом логіки?
3. Визначити ознаки, що відрізняють правові норми від інших спонукально-регулятивних приписів.
4. Визначити основні елементи структури правової норми.
5. Проаналізувати логічні властивості правових норм.

Практичні завдання

1. За допомогою таблиць істинності визначити, чи завжди буде істинною така формула: $A \rightarrow B \equiv A \wedge B$.
2. За допомогою таблиць істинності визначити статус формули: $((A \vee B) \rightarrow B) = A$.
3. Навести приклад єднального судження.
4. Визначити, за яких умов значення сильної та слабкої диз'юнкції не співпадатимуть.
5. Визначити вид складного судження та напишіть його формулу:
Якщо вона вивчить тему, то отримає відмінно.

Теми рефератів

1. Специфіка суджень як форми відображення дійсності.
2. Норма права як судження.
3. Модальні висловлювання у галузі права.
4. Актуальні проблеми стандартизації мови правової науки.
5. Контроль логічного взаємозв'язку тверджень у процесі допиту.
6. Основні різновиди логічного зв'язку простих висловлювань у рамках складних суджень.
7. Кон'юнкція як вимога одночасної істинності висловлювань.
8. Диз'юнкція як заборона одночасної хибності альтернативних суджень.
9. Імплікація як вираження умовного зв'язку (зв'язку між достатньою та необхідною умовою).

10. Еквіваленція (тотожність) як двосторонній (симетричний) умовний зв'язок. Принципи формалізації складних суджень.

Тема 4. Закони логіки висловлювань. Співвідношення логічних та юридичних законів

Тестові завдання

Які вимоги до правильного міркування висувають основні закони логіки?

- а) визначеність і послідовність, модальність і повнота
- б) визначеність, несуперечність, послідовність і обґрунтованість
- в) послідовність і несуперечність, атрибутивність і комутативність
- г) визначеність, обґрунтованість і комутативність

Який з варіантів визначення поняття “логічний закон” найточніше виражає його розуміння у традиційній логіці?

- а) загальний та необхідний зв'язок між думками
- б) необхідні і суттєві зв'язки між предметами і явищами об'єктивного світу
- в) необхідні і суттєві зв'язки в суспільстві
- г) висловлювання, що є істинним у більшості випадків

Як визначається поняття “логічний закон” у сучасній формальній логіці?

- а) будь-яка формула в межах певної формальної системи
- б) складне судження, яке є істинним незалежно від логічних значень його складників
- в) логічно суперечлива формула в межах певної формальної системи
- г) виконувана формула (висловлювання, логічне значення якого може змінюватися залежно від логічних значень його складників)

Одним з основних законів традиційної формальної логіки є?

- а) закон подвійного заперечення
- б) закон тотожності
- в) закон де Моргана
- г) закон контрапозиції

“Зв'язок між думками, при якому довільна заміна логічних змінних конкретними за змістом думками завжди призводить до утворення істинних суджень”, - це визначення?

- а) істинного твердження
- б) зв'язку між думками
- в) закону логіки
- г) зв'язку істинних суджень

Який з варіантів відповідей відображає зміст закону тотожності?

- а) будь-яка думка повинна бути зафіксована у чіткій логічній формі та бути незмінною протягом усього процесу міркування

- б) два судження, які знаходяться у відношенні протилежності, не можуть бути одночасно істинними
- в) кожне судження, щоб воно було істинним, повинно бути логічно обґрунтованим
- г) подвійне заперечення рівносильне ствердженню

Закон несуперечності полягає в тому, що?

- а) два несумісних судження не можуть бути одночасно істинними в одному й тому ж відношенні; одне з несумісних (суперечних чи протилежних) суджень є необхідно хибним
- б) два несумісних судження не можуть бути одночасно хибними
- в) два судження, які знаходяться у відношенні підпротилежності (підконтрарності), можуть бути водночас істинними
- г) два судження, які знаходяться у відношенні підпорядкування, можуть бути водночас істинними

Зміст закону виключеного третього виражено твердженням?

- а) два суперечливих судження можуть бути водночас хибними
- б) два судження, які знаходяться у відношенні підпротилежності, можуть бути водночас істинними
- в) два судження, які знаходяться у відношенні суперечності, не можуть бути водночас хибними; одне із них обов'язково є істинним
- г) два суперечливих судження можуть бути водночас істинними

Який принцип правильного мислення складає зміст закону достатньої підстави?

- а) несуперечності
- б) визначеності
- в) послідовності
- г) обґрунтованості

Яке судження серед наведених є хибним?

- а) будь-яка думка визнається істинною лише в тому випадку, якщо відносно цієї думки наведено достатні підстави
- б) закон достатньої підстави виступає як підсумок основних законів логіки, відкритих Аристотелем
- в) обґрунтованість у міркуванні не пов'язана з повнотою підстав
- г) закон достатньої підстави не вказує, які саме підстави мають бути в кожному окремому випадку

Завдання для самостійного вивчення

1. Визначте, яку специфіку має втілення загальних логічних вимог в юридичному мисленні.
2. Встановити в якому сенсі в юридичній сфері є припустимими логічні суперечності.

3. Проаналізуйте особливості вирішення проблеми достатності та необхідності підстав в юридичній галузі.
4. Охарактеризуйте закони логіки та юридичне мислення.
5. Розкрийте основні принципи логіки.

Практичні завдання

1. Встановити, які закони логіки будуть порушені, якщо: 1) твердження «Т. вчинив злочин» обґрунтовується такими аргументами: «Т. нещодавно звільнився із місць позбавлення волі» та «У Т. немає алібі».
2. Навести приклади порушення закону несуперечності.
3. Навести приклади порушення закону тотожності.
4. Навести приклади порушення закону виключеного третього.
5. Навести приклади порушення закону достатньої підстави.

Теми рефератів

1. Принципи визначеності та послідовності мислення та їх вираження у законі тотожності.
2. Закон виключеного третього та бівалентна семантика традиційної логіки.
3. Значення логічних законів для кваліфікації злочинів.
4. Використання закону несуперечності при побудові логічних «детекторів брехні».
5. Принцип обґрунтованості та його вираження у законі достатньої підстави.
6. Закони логіки та юридичні закони.
7. Співвідношення між законами та принципами логіки.
8. Роль законів логіки в юридичній науці та практиці.
9. Античні витоки класичної та сучасної логіки.
10. Дотримання законів логіки як необхідна умова ефективності професійної діяльності працівників правоохоронних органів.

Тема 5. Умовивід як форма мислення. Система натурального виводу логіки висловлювань та її застосування у практиці розслідування кримінальних правопорушень

Тестові завдання

Яке з наведених суджень містить визначення поняття “умовивід”?

- а) умовивід – це така логічна форма мислення, в якій з одного або декількох суджень (засновків) виводиться нове судження, котре містить в собі нове знання (висновок)
- б) умовивід – це таке міркування, котре спирається на логічний закон
- в) умовивід – це таке міркування, яке містить здоровий глузд
- г) умовивід є формою, що складається із суджень

Що таке дедукція?

- а) дедукція – це умовивід, в якому висновок логічно слідує від знання більшого ступеня загальності до знання меншого ступеня загальності

- б) дедукція – це таке міркування, в якому висновок логічно слідує від знання меншого ступеня загальності до знання більшого ступеня загальності
- в) дедукція – це умовивід, в якому між засновками та висновком не існує відношення підтвердження
- г) дедукція – це умовивід, в якому із істинних засновків випливає істинний чи хибний висновок

Що таке категоричний силізізм?

- а) це такий умовивід, в якому із двох категоричних суджень (засновків), поєднаних середнім терміном, робиться висновок (категоричне судження), котре містить нове знання
- б) це умовивід, в якому із засновків слідує категоричний висновок
- в) це умовивід, в якому із істинних засновків випливає або істинний, або хибний висновок
- г) це скорочений полісилізізм }

Що таке умовно-категоричний умовивід?

- а) це такий умовивід, у якому більший засновок є умовне судження, а менший – категоричне судження
- б) це умовивід, у якому більший засновок є категоричне судження, а менший розділове судження
- в) це умовивід, у якому висновок може бути або умовним, або розділовим судженням
- г) в такому умовиводі усі судження є умовними

Яка із наведених логічних помилок відноситься до помилок, що припускаються у простому категоричному силізізмі?

- а) почетверіння термінів
- б) всі відповіді вірні
- в) коло у доведенні
- г) поспішне узагальнення

Яка із наведених логічних помилок відноситься до помилок в індуктивних умовиводах?

- а) аргумент до людини
- б) тавтологія
- в) поспіх в узагальненні
- г) софізм

За кількістю засновків умовиводи поділяють на?

- а) безпосередні та опосередковані
- б) нема правильної відповіді
- в) індуктивні та дедуктивні
- г) повну та неповну індукцію

За обґрунтованістю отриманого висновку умовиводи поділяють на?

- а) демонстративні та правдоподібні (імовірнісні)
- б) традуктивні, індуктивні та дедуктивні
- в) індуктивні та дедуктивні
- г) безпосередні та опосередковані

Який висновок випливає з наступного міркування: “Жоден злочин не є правомірною дією. Всі злочини не схвалюються християнською етикою”?

- а) всі правомірні дії схвалюються християнською етикою
- б) деякі правомірні дії не схвалюються християнською етикою
- в) існують правомірні дії, що схвалюються християнською етикою
- г) однозначна відповідь неможлива

Який висновок випливає з наступного міркування: “Порушення таємниці слідства має юридичні наслідки. В діях гр. N не встановлено ознак порушення таємниці слідства” ?

- а) однозначна відповідь неможлива
- б) дії гр. N мають юридичні наслідки
- в) деякі злочини залишаються безкарними
- г) дії гр. N не мають юридичні наслідки

Завдання для самостійного вивчення

1. Розглядаючи технологію практичного використання натурального числення висловлювань у царині права, зокрема, аналізуючи методика застосування правил виводу для ефективної побудови міркувань, визначити від чого залежить вибір способу побудови виводу (здійснювати його у формі прямої чи непрямої дедукції).
2. Визначте, яким чином апелювання до більш строгої мови та технічних засобів логічних числень дозволяє вирішити ряд так званих «парадоксів природномовного міркування».
3. Проаналізуйте ефективні алгоритми оцінки прийнятності гіпотез та свідчень, існуючі в сучасній логіці.
4. Розкрийте роль умовиводів у правотворчій та провозастосовчій діяльності.
5. Охарактеризуйте індуктивні умовиводи, їх використання на практиці.

Практичні завдання

1. Навести приклад розділово-категоричного умовиводу і визначити його формулу.
2. Встановити вид складного умовиводу, його модус, записати символічною мовою (мовою логіки висловлювань) та визначити коректність: “Резолюцію ухвалюють тоді, коли за неї голосує більшість депутатів. За резолюцію не проголосувало більшість депутатів. Отже, резолюцію не ухвалено”.
3. Навести приклад умовно-категоричного умовиводу і визначити його формулу.

4. Провести повний аналіз структури силогізму (найдіть терміни, визначте фігуру та модус): деякі з людей Шелленберга працювали на Мюллера. Більшість з тих, хто працював на Мюллера не довіряли один одному. Отже, деякі люди Шелленберга не довіряли один одному.
5. Навести приклад умовно-розділового умовиводу і визначити його формулу.

Теми рефератів

1. Демонстративність умовиводу як логічна підстава судового вироку.
2. Роль умовиводів у правозастосовчій діяльності.
3. Принципи формалізації дедуктивного виводу.
4. Роль та межі міркувань за аналогією у правовому пізнанні та юридичній практиці.
5. Методи дедуктивного контролю логічної коректності міркувань в інтелектуальній практиці правоохоронця.
6. Формалізація мислення від античних часів до епохи кібернетики.
7. Можливості використання сучасної логіки як засобу оптимізації слідчої діяльності.
8. Умовивід та логічне слідування.
9. Логічний аналіз операцій мислення.
10. Аналогія як комбінований (індуктивно-дедуктивний) вивід.

Тема 6. Логічні основи теорії аргументації

Тестові завдання

Яке висловлювання із наведених нижче ви вважаєте істинним?

- а) доведення – це вид аргументації, а саме, процедура встановлення істинності тези за допомогою положень, істинність яких попередньо встановлена
- б) доведення в логічному розумінні – це процедура, яка полягає в обґрунтуванні хибності якого-небудь положення
- в) доведення – вид судження
- г) доведення – це вид критики

Який із запропонованих варіантів відповідей на запитання “Що є формою (демонстрацією) доказової аргументації” є правильним?

- а) формою доказової аргументації повинно бути міркування, у якому висновок випливає з необхідністю
- б) формою доказової аргументації може бути міркування у вигляді неповної індукції
- в) формою доказової аргументації повинно бути правдоподібне міркування
- г) формою доказової аргументації повинно бути міркування у вигляді аналогії

Як ви вважаєте, яка відповідь правильна?

- а) спростування – це обґрунтування хибності тези

- б) спростування – це один із видів логічного доведення тези
- в) спростування – це один із видів логічного доведення аргумента
- г) спростування не може бути одним із видів критики

За якою схемою може будуватися спростування?

- а) міркування у вигляді неповної індукції
- б) міркування за аналогією
- в) правдоподібного міркування
- г) демонстративного міркування

Яку назву має процедура аргументування, в якій істинність тези логічно впливає з хибності всіх альтернативних тезі положень?

- а) пряме доведення
- б) явна критика
- в) апагогічне доведення
- г) розділове доведення

В якому із варіантів правильно вказано логічну категорію, під яку підводяться поняття “доведення” і “спростування”?

- а) форма мислення
- б) структура поняття
- в) логічний закон
- г) логічна операція

У структурі аргументації є?

- а) зміст, обсяг
- б) суб'єкт, предикат
- в) визначувана та визначаюча частини
- г) теза, аргументи, демонстрація

Що є предметом дослідження теорії аргументації?

- а) способи та правила побудови обґрунтування та критики
- б) структура демонстрації
- в) засоби переконання аудиторії за допомогою мовленнєвого впливу
- г) наведення аргументів

Яка із наведених логічних помилок у доведенні і спростуванні виникає при порушенні правил по відношенню до аргументів?

- а) відсутнє відношення впливання чи підтвердження
- б) коло в аргументації
- в) підміна тези
- г) втрата тези

Яка із наведених логічних помилок у доведенні і спростуванні виникає при порушенні правил по відношенню до демонстрації?

- а) недоведена підстава
- б) відсутнє відношення впливання чи підтвердження
- в) аргумент до публіки
- г) хибна підстава

Завдання для самостійного вивчення

1. Визначте, якими логічними засобами забезпечується достовірність у процесі доказування.
2. Проаналізуйте види елементарних актів доказування.
3. Визначте, які методи здійснення захисту використані у наведеному прикладі: «Методи здійснення захисту в адвоката А. були іншими, ніж у Б. Він не здійснював глибокий та всебічний аналіз матеріалів справи, недостатньо приділяв уваги висновкам попереднього слідства... а в основу своєї промови поклав особистість підсудного, умови його життя, суб'єктивні мотиви злочину. «Не будуйте вашого рішення на доведеності його вчинку, а загляньте в його душу і в те, що неминуче спонукало підсудного на його образ дій».
4. Розкрийте основні характеристики і правила виводу натурального числення висловлювань.
5. Проведіть співвідношення логічного доведення та юридичного доказування.

Практичні завдання

1. Визначити, чи досить таких доказів для доведення тези С:
1) $(A \vee B) \rightarrow C$; 2) $A \wedge B$; 3) $A \underline{\vee} C$.
2. За допомогою приведення вихідних даних до КНФ та скороченої КНФ виведіть прості висновки з наведених засновків: «Є достовірні свідчення: якщо Петренко – злочинець, то свідок Гришко говорить неправду; або Петренко не вчиняв кримінальне правопорушення, або винний Сидоренко; якщо свідок Гришко дійсно говорить неправду, то Сидоренко невинен». Розв'язок формалізуйте.
3. Побудуйте спростування версії Н, виходячи з наведених доказів:
1) $A \wedge B$; 2) $H \vee B$; 3) $H \rightarrow A$.
4. Чи можна вважати версію С доведеною на підставі таких доказів:
1) $A \rightarrow C$; 2) $B \vee A$; 3) $D \rightarrow B$; 4) $A \rightarrow D$.
5. Із запропонованих засновків отримайте обґрунтовані висновки:
1) $C \vee D \vee E$; 2) $E \rightarrow D$; 3) $D \leftrightarrow C$; 4) $E \rightarrow C$.

Теми рефератів

1. Логічне доведення та процес доказування в кримінальному процесі.
2. Логічні критерії вибору конкуруючих правових гіпотез та слідчих версій.
3. Логічні аспекти доказування у цивільному процесі.
4. Логічний аспект аналізу судових доказів.
5. Методи аргументації у судових дебатах.
6. Логічний аспект аналізу доказової бази.
7. Методи аргументації у судових дебатах.

8. Логічні методи виявлення та усунення помилок та хитрощів у доведенні та спростуванні.
9. Причини виникнення і способи уникнення парадоксальності аргументації.
10. Значення логічної теорії аргументації в теорії доказів у кримінальному (цивільному) процесі.

Тема 7. Логіка побудови та перевірки версій

Тестові завдання

До відмінностей слідчої версії від наукової гіпотези належать:

- а) наявність не тільки логічних, але й юридичних умов формулювання та перевірки
- б) обмеженість часовими рамками
- в) входять до компетенції виключно уповноважених осіб
- г) всі відповіді вірні

Нехай відомо, що у разі хибності версії А, цього буде достатньо (але не необхідно!) для визнання наслідку В; при цьому останній суперечить наявній системі перевірених доказів. Тоді:

- а) версія А є істинною
- б) версія А є хибною
- в) версія А лишається невизначеною
- г) висновок щодо версії А не буде обґрунтованим через суперечливість наведених умов

Який висновок можна зробити з таких підстав: а) оскільки певна обставина справи не може мати інших пояснень, окрім А і В (які не є взаємовиключними), то хоча б одна з версій – А або В – має підтвердитись; б) підтвердилася версія А; отже:

- а) версія В є хибною
- б) версія В є істинною
- в) версія В лишається невизначеною
- г) хибні обидві версії

Якщо свідчення про істинність А несумісне зі свідченням про хибність В, то за умови підтвердження А:

- а) В буде істинним;
- б) В буде хибним;
- в) В буде невизначеним (через недостатність підстав);
- г) А і В суперечитимуть одна одній.

Яка з характеристик відноситься до наступного міркування: «З огляду на те, що у розслідуваній справі спостерігається той самий спосіб вчинення протиправних дій, що й у двох попередніх епізодах за участю підозрюваного Н., то Н. є причетним до цієї справи»?

- а) строга (доказова) аналогія;

- б) повна індукція;
- в) нестрога аналогія;
- г) неповна індукція.

Вказати, які аргументи є достатніми для спростування версії В?

- а) не-А імплікація В та А
- б) А імплікація не-В та не-А
- в) нема правильної відповіді
- г) А диз'юнкція сильна В та не-А

Вказати, які аргументи є достатніми для доведення версії А?

- а) А диз'юнкція слабка В та не-В
- б) А імплікація В та В
- в) А імплікація не-В та не-В
- г) А диз'юнкція сильна В та В

Вказати, які аргументи є достатніми для доведення версії В?

- а) А імплікація не-В та А
- б) не-А імплікація В та не-А
- в) А диз'юнкція слабка В та А
- г) А диз'юнкція сильна В та А

Вказати, які аргументи є достатніми для доведення версії А?

- а) нема правильної відповіді
- б) А імплікація В та В
- в) А імплікація не-В та не-В
- г) А диз'юнкція сильна В та В

Логічним критерієм достатності доказів для обґрунтування висунутої версії є:

- а) можливість виведення на підставі наявних аргументів суперечливих наслідків як із припущення самої цієї версії, так і з її антитези;
- б) отримання на підставі таких доказів несумісних логічних наслідків з протилежного цієї версії припущення при відсутності таких наслідків із самої версії;
- в) неможливість виведення на базі цих доказів суперечливих висновків ні з аналізованої версії, ні з її антитези;
- г) відсутність суперечностей у самій системі доказів.

Завдання для самостійного вивчення

1. Розкрийте специфіку версії в досудовому розслідуванні?
2. Проведіть систематизацію огляду версій за допомогою диз'юнктивних нормальних форм.

3. Проаналізуйте основний дедуктивно-логічний спосіб огляду та оцінки наслідків і гіпотез за допомогою нормальних форм та можливості його використання для побудови версій у досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень.
4. Охарактеризуйте пряму фальсифікацію версії.
5. Охарактеризуйте непряму фальсифікацію версії.

Практичні завдання

1. При розслідуванні кримінального правопорушення було одержано такі свідчення: (1) співучасниками кримінального правопорушення були підозрювані А і В; (2) співучасниками кримінального правопорушення були В і С; (3) кримінальне правопорушення вчинено А і С; (4) ні А, ні В у вчиненні кримінального правопорушення участі не брали; (5) А має алібі, злочинець – С; (6) В – невинний, злочинець – С; (7) В непричетний до кримінального правопорушення, його вчинив А; (8) ні В, ні С не брали участі у вчиненні цього кримінального правопорушення.

При співставленні даних свідчень з фактами було з'ясовано, що серед них немає жодного, яке б не суперечило дійсності. Але цих негативних результатів досить для побудови правильної версії. Визначте цю версію.

2. Визначити, яка з версій має підтвердитися за таких умов:

1) $A \vee B \vee C$; 2) $A \rightarrow D$; 3) $B \rightarrow \bar{A}$; 4) $A \wedge D$.

3. Якої помилки припущено при доведенні?

Версія А є істинною, оскільки вона логічно впливає із свідчень свідка В; зазначеному свідкові, у свою чергу, можна довіряти, оскільки всі його заяви узгоджуються з версією А.

4. Версію С можна вважати доведеною на підставі аргументів:

1) $A \rightarrow C$; 2) $B \vee A$; 3) $D \rightarrow B$; 4) $A \rightarrow D$.

5. Чи можна вважати версію С доведеною на підставі таких доказів:

1) $A \rightarrow C$; 2) $B \vee A$; 3) $D \rightarrow B$; 4) $A \rightarrow D$.

Теми рефератів

1. Роль гіпотез у науковому пізнанні.
2. Версія як різновид гіпотези.
3. Структура версії та критерії прийнятності версій.
4. Логічні аспекти слідчої версії.
5. Логічні критерії вибору конкуруючих правових гіпотез та слідчих версій.
6. Логічні засоби дослідження версій.
7. Основні логічні методи верифікації та фальсифікації версій.
8. Логічні чинники оптимізації розслідування кримінальних правопорушень.
9. Логіка організації слідчого експерименту як засобу перевірки версій.
10. Логічні аспекти огляду місця кримінального правопорушення.

6. Індивідуальні завдання (курсіві, дипломні роботи) (не передбачені навчальним планом)

7. Методи навчання

Під час освітнього процесу використовуються методи навчання: *словесні методи* (розповідь-пояснення), *наочні* (ілюстрація), *практичні* (репродуктивні, проблемно-пошукові, інтерактивні (дискусія)).

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Форми контролю – усне та письмове опитування. *Контроль самостійної роботи* здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань, передбачених програмою.

Методи поточного контролю:

- усне опитування (бліц-опитування, фронтальне опитування);
- тестування;
- поняттєве вправляння;
- групові завдання, що передбачають розв'язання або підготовку проблемних ситуацій.

При поточному контролі оцінюються усні виступи, вирішення практичних завдань і тестів, творчі роботи.

Методи підсумкового контролю: усна відповідь або тестування.

При підсумковому контролі застосовується 100-бальна шкала оцінювання, а також національна система (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) та система ECTS (A, B, C, D, E, F, FX).

Розподіл балів, що присвоюються здобувачеві

Накопичення балів з тем за усі види робіт								Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
<i>max 60 %</i>								<i>max 40 %</i>	<i>max 100 %</i>
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Самостійна робота	Залік	
5	5	5	5	5	5	5	5	40	100

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74		D	непогано
60-65	задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна

Програми та силабус навчальної дисципліни, мультимедійна система з можливостями візуальної презентації навчальних матеріалів у вигляді слайдів та аудіо-/відео-, комп'ютери, планшети, інтерактивні дошки, тексти лекції, навчально-методичні матеріали на офіційному вебпорталі НАВС «Дистанційні курси».

10. Перелік питань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

1. Предмет логіки.
2. Юридична логіка як галузь наукового знання.
3. Значення вивчення науки логіки для професійної діяльності правника.
4. Метод формалізації.
5. Можливості застосування формальнологічних методів у слідчій практиці.
6. Поняття як форма мислення.
7. Дефініція (визначення) поняття.

8. Роль визначень у праві.
9. Логічний поділ поняття (класифікація).
10. Роль класифікації в юриспруденції.
11. Зв'язок поняття та уявлення.
12. Зв'язок поняття зі словом.
13. Логічні прийоми утворення поняття.
14. Логічна структура поняття.
15. Логічні види понять.
16. Судження як форма мислення.
17. Роль суджень в юриспруденції.
18. Просте судження і його структура.
19. Складне судження та його види.
20. Єднальні судження.
21. Розподільні судження.
22. Умовні судження.
23. Судження як логічна форма.
24. Судження та речення.
25. Структура судження.
26. Основні види категоричних суджень.
27. Логічний квадрат як модель відносин між категоричними судженнями.
28. Загальна характеристика логічного закону.
29. Співвідношення логічних та юридичних законів.
30. Закон несуперечності та його застосування в юридичній теорії та практиці.
31. Закон виключеного третього, його значення для практичної діяльності правоохоронних органів.
32. Закон достатньої підстави, його роль у практичній діяльності правоохоронних органів.
33. Основні принципи логіки.
34. Умовивід як форма мислення.
35. Роль умовиводів у правотворчій та провозастосовчій діяльності.
36. Основні класифікації умовиводів.
37. Демонстративні та недемонстративні умовиводи: відмінність та роль у практичній діяльності правоохоронних органів.
38. Простий категоричний силіогізм як вид дедуктивного умовиводу. Його роль у правозастосовчій діяльності.
39. Логічна структура умовиводу.
40. Правила простого категоричного силіогізму.
41. Логічні помилки в силіогізмах.
42. Фігури простого категоричного силіогізму.
43. Ентимема.
44. Полісиліогізм, його види.
45. Сорит, його види.
46. Епіхейрема.
47. Індуктивні умовиводи, основні види.
48. Наукова індукція.

49. Індуктивні умовиводи, їх використання у слідчій практиці.
50. Умовивід за аналогією. Його роль у розслідуванні кримінальних правопорушень.
51. Чисто умовні умовиводи. Їх використання у слідчій практиці.
52. Умовно-категоричні умовиводи. Їх роль в аналізі та оцінці судових доказів.
53. Розділово-категоричні умовиводи. Їх використання у судовій практиці.
54. Основні характеристики і правила виводу натурального числення висловлювань.
55. Доведення як логічна операція, його структура. Співвідношення логічного доведення та юридичного доказування.
56. Види доведення.
57. Спростування як окремий вид критики, його способи. Співвідношення спростування в логіці та в юридичній практиці.
58. Правила доведення та спростування щодо тези та демонстрації, їх практичне значення для правоохоронної діяльності.
59. Правила доведення та спростування щодо аргументів та їх застосування у практичній діяльності правоохоронних органів.
60. Версія як різновид гіпотези. Етапи побудови та перевірки версій у судовому дослідженні.

11. Рекомендовані джерела інформації

Основна

1. Вандишев В.М. Логіка. Основні поняття і принципи: навчальний посібник. К: вид-во «Кондор», 2016. 300 с.
2. Гнатюк Я.С. Некласична логіка: Навч. посіб.: Курс лекцій із практикумом // МОН України., Держ. ВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника». Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. 191 с.
3. Конверський А.Є. Традиційна логіка. Підручник для студентів навчальних закладів вищої освіти усіх спеціальностей. К.: Центр учбової літератури, 2019. 452 с.
4. Конверський А.Є. Сучасна логіка: класична та неklasична: підручн. Київ, 2020. 294 с.
5. Конверський А.Є. Логіка: підручн. для студ. юрид. фак-тів. 8-е вид. Київ. нац. ун-т. Київ: ЦУЛ, 2022. 352 с.
6. Логіка для правознавців: навч. посіб. / [О. О. Бандура, О. І. Гвоздік, В. М. Кравець, Р.В. Михайленко та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. 144 с.
7. Логіка : підручник. 2-ге вид., виправлене / А. Є. Конверський. К. : ВПЦ «Київський університет», 2017. 391 с.
8. Логіка: Навчальний посібник / С. В. Сторожук, І. М. Гоян, І. С. Матвієнко. К.: Вадекс, 2020. 370 с.
9. Мозгова Н.Г. Логіка: навч. посіб.для студ. ВНЗ. Київ: Каравела, 2011. 247с.
10. Павлов В.І. Логіка у запитаннях, відповідях і аргументаціях. К.: Центр учбової літератури, 2008. 408 с.

11. Щербина О. Ю. Логіка для юристів : курс лекцій. К.: Юридична думка, 2009. 264 с.

Додаткова

12.Гвоздік О.І Логіка доказування в юрисдикційному процесі: навч. посіб. /О.І. Гвоздік, В.В. Кощинець. К.: Національна академія прокуратури України, 2016. 130 с.

13.Гвоздік О.І. Логічні основи організації слідчого експерименту. Філософські та методологічні проблеми права. 2022. №.1 (23). С. 13-19.

14.Гвоздік О.І. Логічний аспект планування та проведення допиту. Філософські та методологічні проблеми права. 2023. № 1 (25). С. 28-37.

15.Хоменко І.В. Логіка: теорія та практика. К.: Центр учбової літератури, 2010. 400 с.

16.Цимбалюк В.І., Циганчук Л.А. Логіка для юристів. Навч. Посібник. Львів: Новий світ – 2000, 2017. 214 с.

17.Щербина О. Ю. Логіка та юридична аргументація: [монографія]. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 303 с.

Інформаційні ресурси вивчення дисципліни

18. Національна бібліотека України <http://www.nbuv.gov.ua/>

19. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича www.library.univ.kiev.ua

20. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>

21. Національна Парламентська бібліотека України <http://www.nplu.kiev.ua/>

22. Українська правнича фундація <http://www.ulf.com.ua/>

Підписи авторів РПНД:

Олег ГВОЗДІК

Роман МИХАЙЛЕНКО

Тетяна КУМЕДА